

МІСЦЕ МАРГО-МІГРАЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ У ВНУТРІШНІЙ ПОЛІТИЦІ НІМЕЧЧИНИ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

Досліджується специфіка протікання марго-міграційних процесів у Німеччині на початку ХХІ століття та аналізується їхній вплив на внутрішню політику даної країни.

Ключові слова: маргінальність, міграційний процес, імміграція, нелегальна міграція, мігрант, адаптація, ідентичність.

Исследуется специфика протекания марго-миграционных процессов в Германии в начале ХХІ века и анализируется их влияние на внутреннюю политику данной страны.

Ключевые слова: маргинальность, миграционный процесс, иммиграция, нелегальная миграция, мигрант, адаптация, идентичность.

The specificity of the running of the margin-migration processes in Germany at the beginning of the ХХІ century is researched in this article. At the theoretical level with American and European trends been singled East Slavic. Here are the Russian and Ukrainian scientists, particularly those dealing with these issues in the political affairs. The main reasons for the growth of migration flows in the world and is the inconsistency of government regulation in the countries of Western Europe are exhibited. The historical background of the migration situation in Germany is offered.

This article is for political scientists, policy makers, graduate students, and the general audience interested in the margin-migration processes.

Key words: marginality, the migration process, immigration, the illegal migration, migrant, adaptation, identity, multiculturalism, dialogue of civilizations.

У зв'язку зі світовою тенденцією глобалізації світу все помітнішими стають міграційні процеси. Характерною рисою сучасного світу є великий потік нелегальних мігрантів з країн іншого світогляду та менталітету. Відтак, під впливом значної частки мігрантів серед населення актуальними є питання адаптації мігрантів та породженого ними явища маргінальності.

Поняття «маргінес», «міграції» є поширеними у багатьох науках, проте, для даного дослідження цікаві визначення, що отримують ці поняття у суспільствознавчих науках. Визначення їх відбувалося у першу чергу в соціології, проте воно набуло вжитку і в ряді інших наук – політології, філософії та ін.

Різних аспектів маргінальності прямо і опосередковано торкалися агато зарубіжних науковців, що сформували два підходи: американський (Д. Головенські, Дж. Беррі, М. Беннет, Р. Парк, Е. Стоунквіст, Т. Шибутані) і європейський (Г. Гегель, С. Бокнер, Е. Дюркгейм, Г. Зіммель, К. Маркс, Г. Маркузе, М. Фуко, М. Хайдеггер та ін.).

Слід відмітити, що ступінь наукової розробленості проблеми взаємодії маргінальності з міграційними процесами поки що недостатній. До класичних досліджень можна віднести відому роботу «Людська міграція та маргінальна людина» американського ученого Р. Парка. Вчений характеризував маргінальність як стан на межі й як приналежність одночасно до двох груп чи культур. Р. Парк відзначав, що періоди

переходу і кризи в житті більшості людей схожі з тими, що переживає іммігрант, коли залишає батьківщину. Тривалість перебування в стані дезадаптації закріплює риси маргінальності особистості та формує маргінальний тип.

Інші західні вчені, серед них і німецький дослідник С. Бокнер, визначають мігрантів за результатами міжкультурних контактів. Схожу концептуальну схему способів аккультурації пропонує канадський психолог Дж. Беррі. За ним, у індивідів і груп є чотири можливі вибори: асиміляція, сепаратизм, маргіналізація, інтеграція. Американський учений М. Беннетт називає позицію індивіда на вищому етапі особового росту «конструктивно маргінальною», що відповідає таким поняттям, як «людина – посередник між культурами», «міжкультурна компетентність», «людина мультикультури».

При існуванні вищезазначених теоретичних обґрунтувань співіснування мігранта-маргінала більшою мірою у соціолого-психологічному вимірі доречним може видатися звернення до тверджень С. Касла і М. Міллера. Вчені проводять «відмінність між формуванням етнічних меншостей і етнічних общин. У першому випадку етнічні групи не лише піддаються сегрегації на ринку праці та за місцем проживання (гетто), а й зазнають значних соціальних, культурних і політичних обмежень. Вони існують як маргінальні групи на окраїні місцевого суспільства, що обороняється і відмовляє іммігрантським

общинам в повному чи частковому громадянстві, що дозволило б зайняти... законне місце в більш широкому мультикультурному суспільстві. Напроти ж, етнічні общини існують там, де іммігранти... розглядаються як складова частина... суспільства, що прагне змінити їхню культурну ідентичність».

Поряд з американськими і європейськими напрямками дослідження в даному руслі розвивається і східнослов'янський. Серед російських науковців можна відзначити А. Атояна, Я. Банникову, М. Бахтіна, Т. Вергун, А. Галкіна, А. Грін, З. Голенкову, Л. Гумільова, Н. Забеліну, В. Зотова, Е. Ігітханян, В. Каганського, І. Казарінову, Ю. Лотмана, В. Мельникова, І. Попову, І. Прибиткову, Е. Старикова, С. Сусареву, Н. Харченко, В. Шапінського.

Серед українських науковців спеціальних досліджень взаємодії маргінальності і міграційних процесів не знайдено. Разом з тим були захищені дисертації в галузі соціальної філософії, присвячені феномену маргінальності, Ю. Бродецькою, І. Гордієнко-Митрофановою, О. Давиденком, Л. Кемаловою, А. Кузнецовим, А. Масловим, А. Свящук, В. Чернієнком, Л. Стрільковською стосовно криміналізації маргінальних мігрантів. У руслі політичних інститутів та процесів була захищена кандидатська робота О. Матети.

В наш час зростають потоки мігрантів, основна величина яких зосереджується навколо національних кордонів країн Західної Європи. Це у свою чергу породжує дисонанс у виборі державного регулювання між внутрішнім законодавством конкретно взятої країни й європейським в цілому, між прихильністю стратегії «конфлікту цивілізацій» і їхнього конструктивного діалогу.

В одній з таких держав – Німеччині – кількість іноземців за період 2010 – 2011 роки зросла на 177 300 осіб (2, 6 %) і в грудні 2011 року становила сім мільйонів, що становить 9 % від загального населення країни 81 802 000 осіб [6].

Переходячи безпосередньо до розгляду проблеми, необхідно вивчити історичні передумови оформлення такої міграційної ситуації в Німеччині на початку ХХІ століття. Зокрема, цьому сприяли закриття німецького кордону і зведення Берлінської стіни у серпні 1961 року, що призвели до подальшого зростання вербування Західною Німеччиною іноземної робочої сили. Було укладено договори з Туреччиною (1961 р.) і Югославією (1968 р.). Причому з території Югославії до Німеччини з метою працевлаштування поїхали, в основному, зі Словенії та Хорватії. Згодом іммігранти з Туреччини і Югославії стали складати основну частину імміграційного потоку в ФРН.

Потрібно зазначити, що поряд з трудовими міграціями існували й інші шляхи імміграції іноземців до Німеччини. Ідеологічне протистояння соціалістичної і капіталістичної соціально-політичних систем привело до зростання числа емігрантів. При цьому, однак, далеко не всі люди, які подавали прохання про надання статусу політичного біженця, піддавалися політичним гонінням. Для багатьох це був найпростіший спосіб іммігрувати в Німеччину. Як з'ясувалося, більше 9/10 цих біженців прибувало до Німеччини зовсім не з причин політичних переслідувань. Подібний статус був дуже вигідний

для мігрантів, так як давав право не тільки залишатися в ФРН, але й отримати роботу [5].

Відтак, така кількість мігрантів у країні не може не відбиватися на стані справ внутрішньої політики: економічної, соціально-культурної, політико-правової.

У зв'язку з тим, що Німеччина є членом ЄС, її міграційна політика повинна відповідати законодавству ЄС. Його правову основу складають більшою мірою Женевська конвенція про статус біженців, ухвалена 1 лютого 1951 року, Нью-Йоркський протокол від 13 січня 1967 року про статус біженців, Дублінська конвенція 1990 року, Шенгенські угоди, що вступили в силу від 26 березня 1995 року, Пакт імміграції та надання притулку від 16 жовтня 2008 року та ін. [1, с. 237, 241].

Це у свою чергу є причиною дебатів між політичними силами. Імміграція 2002 року була темою запеклих дискусій між урядом і Християнсько-демократичним союзом (ХДС) / Християнсько-соціальним союзом (ХСС). Ухвалення нового закону про імміграцію породило велике невдоволення, тому що голосування в бундесраті в березні 2002 року відбувалося досить напружено.

Основні позиції були представлені такими партіями, як Соціал-демократична партія Німеччини (СДПН), Союз-90 і Зелені. Ці три партії підтримували новий імміграційний закон, вироблений урядом Г. Шрьодера – федеральний канцлер ФРН з 27 жовтня 1998 по листопада 2005 рік. Правда, при голосуванні в бундестазі Вільна демократична партія (ВДП) утрималася, оскільки вона ні в уряд не входить, ні відхилення закону з боку ХДС/ХСС не хотіла підтримувати. Цілі закону сформульовані в його преамбулі таким чином: «Робоча імміграція повинна бути полегшена, регулювання і обмеження припливу іноземців та інтеграція іноземців, що поселилися на довго, покращені, а законодавство про іноземців та про перебування громадян ЄС спрощено. Проведення ж процесу надання притулку має стати більш чітким й швидким» [12].

За цим законом, уряд наділяється правом надавати дозвіл на житло в Німеччині, полегшуючи процедуру в'їзду в країну кваліфікованих працівників й удосконалюючи політику боротьби з нелегальною імміграцією. Відтак, ХДС/ХСС публічно підкреслює принцип «Німеччина – не іммігрантська країна». Союз критикує в новому імміграційному законі те, що головна мета – обмеження імміграції – не була втілена. Передбачається, що робоча імміграція додатково погіршить ситуацію на німецькому ринку праці. Тому ХДС вимагає: «Працевлаштуванню безробітних повинен бути забезпечений пріоритет перед імміграцією».

В основному Німеччина дотримується такого принципу імміграційної політики, як «допомагати іноземцям, а й вимагати з них». Сам по собі він не викликає розбіжностей серед учасників коаліційного уряду ХДС/ХСС і СДП. Суперечки ж ведуться з приводу його реалізації, а саме, чим і як допомагати і що і в якій мірі вимагати від іноземців.

Глава ХСС на 2012 рік Е. Штойбер, попередник Х. Зеєхофера на даній посаді, обстоює думку, що подружжя іноземців не повинні ставати додатковим тягарем для німців. Експерт з внутрішньої політики

СДПН Д. Віфельшпюц вважає цю пропозицію неприйнятною, сприймаючи це як своєрідну дискримінацію тих, хто потребує соціальної допомоги». При чому СДПН прийняла рішення про обов'язкові квоти в органах партійного управління для вихідців з мігрантського середовища. Федеральне керівництво СДПН відповідно до нових правил ввело до складу президії СДПН К. Колата – голову партійної робочої групи з питань міграції та інтеграції, який у свою чергу є головою турецької громади Німеччини.

Інші політичні дискусії зосереджені навколо Т. Сарацина – автора книги «Німеччина само-ліквідується». Канцлер А. Меркель засудила книгу, заявивши, що політика мультикультуралізму в Німеччині «повністю провалилася». К. Вульф (з 2 липня 2010 до 17 лютого 2012 року – президент Німеччини), який, як і А. Меркель, представляє ХДС, допустив, що в Німеччині «є місце» ісламу. Однак Х. Зеєхофер, прем'єр-міністр Баварії і лідер партії ХСС, підтримав Т. Сарацина. Він стверджує, що Німеччині більше не потрібні іммігранти з «інших» культур, і закликає вжити суворих заходів проти тих, хто «відмовляється від інтеграції» Більш радикальної думки дотримується лідер правопопулістської партії Манфред Рус. Він виступає проти надання притулку іноземцям з політичних та релігійних мотивів, проти європейської інтеграції й ісламу з мусульманами [11].

У такий спосіб у політичному середовищі країни мають місце заяви, що послаблюють позиції мультикультуралізму серед інших моделей державного регулювання міграції. Разом з цим ніхто не відмовляється від «діалогу цивілізацій» та пошуку взаємовигідних компромісів. Зокрема, партнери по коаліції сходяться на думці про те, що слід полегшити імміграцію висококваліфікованих фахівців до Німеччини.

ВДП і Ліва партія Німеччини (ЛПН) виступають за збереження ними національних і релігійних особливостей мігрантів замість повної асиміляції, але за умов дотримання законів, поваги до конституції, а також вивчення німецької мови.

ВДП, що входить до складу коаліційного уряду Німеччини поряд з блоком ХДС/ХСС канцлера А. Меркель, запропонувала прискорити процес отримання іммігрантами подвійного громадянства. За чинним в Німеччині законом, іммігрант має право на отримання громадянства після восьми років перебування в країні на легальних підставах. Депутати пропонують скоротити цей термін до чотирьох років. Автори ідеї вважають, що іноземці, які зуміли швидко інтегруватися, опанували німецьку мову, не порушували закон і мають постійну роботу, повинні мати можливість швидше стати повноправними членами суспільства.

Однією з останніх тем дискусій з березня 2012 року між правлячою коаліцією й опозицією є відміна допомоги мігрантам, що перебувають за межею бідності. Зокрема, СДПН і «Зелені» розкритикували тактику уряду як «одностороннє порушення принципу європейської солідарності».

У соціально-економічній сфері безпосередньо залишаються відкритими питання, пов'язані з одержанням громадянства, соціальним забезпеченням мігрантів, рівнем безробіття.

У Німеччині статус громадянина можуть отримати такі категорії: етнічні німці, євреї, як компенсацію за

геноцид, а також особи, які були позбавлені громадянства Німеччини в період з 1933 і до 1945 рр. Також можна оформити німецьке громадянство через процес натуралізації, але потрібно прожити в країні протягом 8 років.

До стандартних умов отримання громадянства відносяться: 8 років безперервного перебування на території країни з правом вільного вибору місця відпустки; наявність виду на проживання, що повинен бути виданий для тривалого проживання; гарне знання німецької мови; громадянство Німеччини за народженням.

Дитина, яка народилася після січня 2000 року, стає громадянином Німеччини автоматично, навіть, якщо його мама і тато іноземці, за наявності таких обставин: дитина народилася на території Німеччини; один з батьків проживає в країні на законних правах протягом 8 років; один або обоє батьків мають постійне місце проживання або безстроковий вид на проживання, щонайменше три роки.

Також претендент має право подати прохання на отримання громадянства після двох років від реєстрації шлюбу і трьох років проживання в країні. Цим претендентам можуть відмовити в такому тільки в кількох випадках: якщо буде визнано, що шлюб був укладений фіктивно або ж до моменту подачі заяви розпався і носить просто формальний характер.

Необхідно звернути увагу на своєрідне ставлення основного населення до іммігрантів. Зокрема, в Німеччині 2008 року з твердженням, що в країні знаходяться занадто багато мігрантів, погоджуються 53 % респондентів. Це спричинено численними соціальними дотаціями, котрі мають місце в Німеччині: допомога на дитину сумою в 300 марок, безробітним – 500 марок; врахування часу роботи в попередній країні проживання у разі нарахування виплат пенсіонерам. Однак, на 11 березня 2012 року уряд Німеччини вирішив позбавити іммігрантів з Греції, Італії, Португалії й Іспанії допомоги за бідністю [8].

У Німеччині витрачається до трьохсот мільйонів євро тільки на освітньо-інтеграційні програми для іммігрантів, проте успіху це приносить мало: 12,8 % дітей з іноземних сімей не можуть закінчити школу в Німеччині, в той час як лише 5,4 % учнів німецького походження переривають навчання, повідомляє Die Welt.

Слід зауважити, що й частка безробітних серед іммігрантів є вищою, ніж серед основного населення. Якщо в цілому у Німеччині 2011 року безробіття становить 6,5 %, то серед мігрантів воно дорівнює 16,9 %. Аналогічна ситуація спостерігається і з показниками бідності, де її рівень серед трудящих, що приїхали з інших країн, досягає 13,8 %, тоді як серед німців він становить 6,2 % [3].

Хоча останнім часом у зв'язку з наявністю великої кількості вакантних місць в технічних, інженерних професіях простежується досить лояльна з боку уряду політика щодо кваліфікованих мігрантів. Про це свідчить введення в дію з 1 серпня 2012 року нового параграфу закону про іноземців, а саме § 19а. Ним визначається порядок видачі візи – «Голубої Карти ЄС». Дана Карта видається на 4-и роки або ж на термін укладання контракту, якщо він менший за

чотири роки, плюс 3 місяці. Крім того, за законом через 33 місяці власник Голубої Карти може отримати постійне місце проживання (ПМП), якщо весь час без перерви мав робочий контракт. У разі ж наявності сертифікату про знання німецького, хоча б на рівні незалежного користувача (B1), ПМП можна отримати через 21 місяць роботи в Німеччині.

У культурній сфері справи розвиваються в умовах існування в національних кордонах Німеччини найбільш вираженої серед інших національностей турецької діаспори, де кількість вихідців з Туреччини на 2012 рік складають близько 3, 5 млн осіб.

Це має значний вплив на формування релігійного життя держави, де з кінця 90-х років діяльність мусульман активізувалася. Якщо 1977 року в Німеччині було 26 мечетей, то 2007 – майже 2200 молитовних будинків; при кожному з них є школи з вивчення Корану, які відвідують приблизно 7 % дітей. Зростає число корінних німців, які прийняли іслам (4 тис. осіб у 2004-2005 рр.) [12].

У зв'язку з тим, що представників мусульманської діаспори досить багато, може виявитися пріоритетним розкриття питань їхньої адаптації. Мусульмани Німеччини активно впливають на розширення своїх прав. На початку 2000-х років школяркам, які сповідують іслам, дозволили приходити на заняття в хиджабах. Планується з 2012 року у німецькому Гамбурзі відкриття першого торгового центру для мусульман під назвою «Firdaus Center» («Центр Рай») у центрі міста на Крумхольцберг на території в кілька сотень кв. м.

У Німеччині через те, що в турецьких родинах вища народжуваність, ніж у німецьких сім'ях, багато шкіл (особливо ті, що знаходяться в районах з високою концентрацією турецького населення) фактично перетворюються в етнічні навчальні заклади. Наприклад, якщо частка турецького населення в берлінському районі Моабіт складає трохи менше 25 %, то частка турецьких учнів у школах цього району коливається від 70 % до 90 %. Така фантастична концентрація іноземців у загальноосвітніх школах ускладнює спроби вчителів інтегрувати дітей у німецьке суспільство.

Мовний конфлікт в німецьких школах досяг свого апогею в кінці 2005 року, коли в берлінській школі імені Г. Гувера адміністрація заборонила школярам говорити будь-якою мовою, крім німецької – у тому числі і під час перерв, і навіть на шкільному дворі. Німецьке товариство відразу ж розкололося на два непримиренні табори. Консервативні німці, котрі часто відчувають себе іноземцями у власній країні, зітхнули з полегшенням. Союз німецьких турків звинуватив владу у дискримінації за національною ознакою.

Разом з тим розширюється мережа турецьких організацій. Найбільш серйозною за чисельністю організацією турецьких сунітів є Турецько-ісламський союз в ім'я релігії (DİTİB). Він був заснований 1984 р. в Кельні за сприяння державного відомства у справах релігій Туреччини. В об'єднання входить близько 870 мечетей і близько 220 тис. членів. Союз підтримує дуже тісний зв'язок з Туреччиною, за що часто піддається критиці.

Важливу роль турки відіграють у Центральній раді мусульман Німеччини (ZMD), заснованій 1994 р. Рада веде культурний і міжрелігійний діалог на благо ісламського співтовариства і суспільства в цілому. Ядро організації склали як великі турецько-ісламські спілки, так і ісламські центри в Гамбурзі, Ахені, Мюнхені. Сприяє культурному діалогу між турецьким і німецьким населенням і Союз турецько-ісламських культурних об'єднань (ATİB) – головна організація турецьких культурних організацій, які об'єдналися в Кельні 1987 р. На території Німеччини також діє Союз ісламських культурних центрів (VIKZ), найстаріший турецько-ісламський культурний союз, заснований 1973 р. Представники цих двох організацій складають інтелектуальну еліту турецької діаспори в Німеччині. Представлені об'єднання є найбільш значними в Німеччині [10].

Відбувається й інституціоналізація. Це пояснюється створенням 2010 року мігрантами-мусульманами партії «Союз за оновлення і справедливість» на чолі з Х. Йилдизом. Головною метою партії є вихід на загально-федеральний рівень. Відтак, з кожним роком зростає кількість політиків турецького походження. Наприклад, лідер Зелених Дж. Оздемір, член СДПН В. Огер, міністр у справах сім'ї, жінок, соціального розвитку та інтеграції Нижньої Саксонії А. Озкан, депутати від Лівих Х. Кескінов, Х. Кенан-Айдин, Х. Таш, С. Даделен [2].

Тим не менш, в країні продовжує зростати кількість тих, хто відмовляється адаптуватися й приймати як належне культурну ідентичність корінного населення. Це загалом представники сегрегованого ісламського співтовариства в рамках різних течій радикального і екстремістського спрямування – салафіти. Відразу кілька салафітських рухів в останні роки розвинули в країні надзвичайно активну діяльність. Серед них відомі такі угруповання, як: «Мілату Ібрагім» (Millatu Ibrahim), що відкрито наставляє своїх послідовників не підкорятися німецьким законам і вважати всіх невірних в Аллаха ворогами; «ДаваФФМ» (DawaFFM) і «Справжня релігія» (Die Wahre Religion). Лідером угруповання «Справжня релігія» є виходець з Палестини Ібрагім Абу Нагі (Ibrahim Abou-Nagie), який у своїх проповідях прославляє смертників і декларує перевагу законів шариату над конституцією Німеччини. Всього, за даними Федеральної розвідслужби Німеччини, в країні сьогодні активно діє 29 груп ісламістів, які прагнуть тим чи іншим способом встановити на території ФРН «Коранічну державу» і налічують близько 35 тис. членів і прихильників [9].

Варто зазначити й про особливості адаптації українців в Німеччині, котра, є другою країною у світі за чисельністю мігрантів з України, що становлять 159 308 осіб станом на 2012 рік, як подає Українська газета.com. Від так, на сучасному етапі перебування значної кількості українського населення не свідчить про організованість і налагодженість роботи української діаспори. Тут можна лише говорити про перспективність розвитку українсько-німецької співпраці, фундамент котрої було укладено з Об'єднанням українських діаспор у Німеччині від 2012 року.

У той же час разом з наявною тенденцією збільшення відтоку українців за кордон (згідно з даними Міжнародного Валютного Фонду (МВФ), близько 7 млн громадян України є мігрантами) у зв'язку з досить невизначеною політикою Німеччини й ряду інших сусідніх держав Україна перетворюється в транзитний кінцевий пункт для мігрантів. Зокрема, за інформацією Міжнародної організації міграції (МОМ), Служби Безпеки (СБ), в Україні на 2011 р. налічувалося 5,25 млн іммігрантів (11,6 % населення). Негативні прояви даної тенденції вже набирають своєї вираженості. По-перше, збільшилася нелегальна імміграція в Україну. За даними Міністерства внутрішніх справ (МВС), в Україні перебуває до 55 тис. нелегалів. У 2011 р. з України було видворено понад 13 тис. осіб, а в березні 2012 р. виявлено 779 порушень міграційного законодавства. По-друге, спостерігається криміналізація іммігрантів. У березні 2012 р. у Криму у громадянина Узбекистану було вилучено 24 тротилових шашки і екстремістську літературу, а перестрілка міліції з бандою громадянина Російської Федерації Дікаєва в Одесі викликала суспільний резонанс. Більш того, 2011 р. виявлено 14 фактів незаконного працевлаштування мігрантів. По-третє, щорічно з економіки України іммігранти пересилають і вивозять 40-45 млрд грн. Також іммігранти створюють зайву конкуренцію у сфері дрібної і

роздрібної торгівлі, оскільки вони контролюють до 45 % даної сфери економіки України [6].

У такий спосіб, основною причиною міграційних процесів є загальносвітова та всеєвропейська тенденція переміщення інформації, робочої сили, капіталу. За таких обставин Німеччина вимушена у ситуації зростання потреби її економіки у висококваліфікованих спеціалістах у сфері інженерно-технічних, точних наук і комп'ютерних технологій йти на поступки мігрантам як в процесі полегшення в'їзду, так і їхньої успішної адаптації.

Незважаючи на те, що в німецькому суспільстві мають місце заяви, що послаблюють позиції мультикультуралізму, і вибір міграційної стратегії носить дискусійний характер (з одного боку, головним завданням моделі державного регулювання міграції є втихомирення потоків іммігрантів, що є загрозою існування культурної ідентичності даної держави, а з іншого – відповідність наявної міграційної політики європейському законодавству), Німеччина є країною, в якій мігранти створюють своєрідний мультикультурний соціально-політичний простір.

Відповідно, Німеччину можна вважати тією державою, що розвиває «мультикультуралізм» та основні принципи «діалогу цивілізацій» в сучасному світі. Від так, її досвід є важливим для України, котра приймає на своїй території велику кількість мігрантів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Римаренко Ю. Міжнародне міграційне право / Ю. Римаренко. – К. : КНТ, 2007. – 640 с.
2. Аватков В. Чего хочет турецкая диаспора в Германии [Електронний ресурс] / В. Аватков, Е. Чулковская // Империя. Информационно-аналитический портал. – 29. 05. 2012. – Режим доступу : www.imperiya.by/comments.html?id=13103.
3. Безработица среди мигрантов в Германии вдвое выше, чем у немцев [Електронний ресурс]. – 11. 07. 2012. – Режим доступу : <http://www.euromag.ru/germany/23342.html>.
4. Боттаева З. Аккультурационные стратегии и психологическое здоровье мигрантов [Електронний ресурс] / З. Боттаева // 2009. – Режим доступу : www.hse.ru/data/350/.../5Боттаева%20З.Х.%20статья%20ГУУ.pdf.
5. Большова Н. Немецкий народ помнит уроки истории [Електронний ресурс] / Н. Большова. – 12.10.10. – Режим доступу : <http://www.mgimo.ru/news/experts/document165716.phtml>.
6. В Германии количество иностранцев возросло до 7 миллионов [Електронний ресурс]. – 4. 04. 2012. – Режим доступу : <http://news.tochka.net/114576-v-germanii-kolichestvo-inostrantsev-vozroslo-do-7-millionov/>.
7. Гольбин Н. Нужна ли Украине адаптация иммигрантов? Опыт ЕС подскажет [Електронний ресурс] / Н. Гольбин // Блог о безопасности пребывания за границей. – 2.06.2012. – Режим доступу : <http://minfin.com.ua/blogs/uassistance/26110/>.
8. Митева Д. Немцы стали реже замечать мигрантов [Електронний ресурс] / Д. Митева. – 24. 03. 2008. – Режим доступу : <http://www.dw.de/dw/article/0,,3211575,00.html>.
9. Плещунов Ф. Германия: натиск на ислам [Електронний ресурс] / Ф. Плещунов // Институт Ближнего Востока. – 2012. – Режим доступу : <http://imes.ru/rus/stat/2012/28-07-12.htm>.
10. Слободенюк В. Участие представителей турецкой диаспоры Германии в исламских организациях [Електронний ресурс] / В. Слободенюк // Научно-издательский центр «Социосфера». – 2011. – Режим доступу : http://socio.sphera.ucoz.ru/publ/konferencii_2011/predotvrashhenie_mezhhehtnicheskikh_i_mezhkonfessionalnykh_stolkovenij_kak_odna_iz_vazhnejshikh_zadach_uchastie_predstavitelej_tureckoj_diaspory_germanii_v_islamskikh_organizacijakh/21-1-0-383.
11. Социал-демократическая партия Германии ввела у себя квоты на мигрантов [Електронний ресурс] / 11. 05. 2011. – Режим доступу : <http://www.naim.ru/nodes.html>.
12. Сумленный С. Турецкое население Германии: этническая бомба замедленного действия [Електронний ресурс] / С. Сумленный. – 17. 10. 2011. – Режим доступу : <http://lozero.ru/events/sobkor/2457.html>.

Рецензенти: Багмет М. О., д.і.н., професор;
Ляпіна Л. А., к.політ.н., доцент.

© Бронніков В. Д., Нефедова О. В., 2013

Дата надходження статті до редколегії 25.04.2013 р.

БРОННІКОВ Віктор Дмитрович – кандидат історичних наук, доцент кафедри політичних наук Чорноморського державного університету імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна.

Коло наукових інтересів: проблема маргінальності в політичній науці, політична конфліктологія, політика і розвиток територій.

НЕФЕДОВА Олена Валеріївна – магістрантка факультету політичних наук Чорноморського державного університету імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна.

Коло наукових інтересів: міграційні процеси у Західній Європі, маргінальність.